

ZARİFOĞLU’NUN ASLANLARI

Erdi DEMİR

Zarifoğlu’nun yazı dünyasında “aslan” figürünün hatırı sayılır bir yeri vardır. Kimi zaman aslanı, katıra bindirip tilkiyle yoldaş eder. Onları dağlarda, bayırlarda yürütür.¹ Kimi zaman aslanın otoritesini ve meşruiyetini tartışma konusu yapar, aslanı insanlarla muhatap kıldırır ve onlardan icazet aldırır.² Kimi zaman sorgusuz sualsiz yollara düşürür, herkesin kendi gönlünde yatan aslana göre cevaplar üretmesini bekler.³ Bazen de aslandan sözü devralır, yoldaşlarının da en az aslanlar kadar muzaffer olması gerektiğini öğütler.⁴ Bilmiyoruz hangi aslan hikâyesi, hangisinin öncülüdür yahut yürüyüştekiler aynı aslanlar mıdır? Kronolojik açıdan bir tespit yapılabilir elbet. Ancak Zarifoğlu’nun fikriyatında yatan sıralılığı tespit etmek, izlenimlerden öteye geçemeyecektir. Bu yazının maksadı da Zarifoğlu’nun çeşitli hikâyelerinde ele aldığı aslanların yolculuklarına ışık tutmak ve yolculukların mahiyetini çeşitli başlıklar altında sorgulayarak bir tespit getirmektir.

Katıraslan

Öncelikle *Katıraslan*, kurmaca bir metin olması hasebiyle çok yönlülük barındırsa da Zarifoğlu’nun “aslan” figürünü nasıl konumlandığını ortaya koymak adına sınırlı bir odak alanını tercih ettim. Kitaba yönelik sınırlı bir odak alanıyla ayrışmanın daha net görüntülenebileceğine inanmaktayım. Ebetteki bu serüvenden daha birçok “aslan” tespiti çıkarılabilir.

1 Cahit Zarifoğlu, *Katıraslan*, Akabe Yayınları, 1983

2 Cahit Zarifoğlu, “Tilki ile Aslan”, *Motorlukuş*, Beyan Yayınları, 2006

3 Cahit Zarifoğlu, “Tilki ile Aslan”, *Bir Değirmendir Bu Dünya*, s. 143, 2015

4 Cahit Zarifoğlu, “Aslanlarımız”, *Zengin Hayaller Peşinde*, Beyan Yayınları, s. 213-215, 1999

Hikâye: “*Tilki ile aslan birlikte yakın ülkelere geziye çıktılar.*” (s. 5) cümlesiyle başlar. İlerleyen kısımlarda, tilki ile aslanın yolculuğa çıkış maksatlarını ifade eden daha net ibareler karşımıza çıkar: “*Bilgimiz görgümüz artar, iyi hayvanlar oluruz diye kurdular.*” (s. 5) Bu iki kısa ve net giriş cümlelerinin ardından serüven başlar.

Bu hikâyede arka planda tutulacak şekilde tilkinin fitrat dışı hareketleri resmedilir. Aslanın ise fitrata bağlı kaldığını hissettirecek bazı örnekler ortaya atılır. Ancak Zarifoglu açık bir niyetle bu iki karakter de fitratın dışındadır yahut fitrata uygun yaşantılarının karşılığını almaktadır, gibi bir yaklaşımın içerisinde girmez. Daha çok sezdirmeyi tercih etmektedir.

Aşağıdaki alıntı, sezinlemeyi biraz daha somutlaştıracaktır:

“... *Şu nedir şu, pek anlayamadım ne işe yarayacağını.*”

- *O mu efendim, portatif çadır.*

- *Çadır mı? Yani insanlar gibi çadırda mı uyuyacaksın geceleri?*” (s. 9)

Serüvenin ilerleyen sayfalarında iki karakter de aslanın verdiği acımasız emirlerle birlikte bir girdabın içerisinde düşerler. O denli karmaşık, kaotik bir noktaya varır ki işler. Ancak çizgisinden şaşmayan aslanımız, bu hikâyenin sonunda ayakta kalmayı başarır. Yoluna “aslanca” devam eder. Tilki ise daha şanssız olanıdır. Yolculuğu fitratına uygun olmasa da ölümü fitratına uygun olur.

Aslan ve tilki bu hikâyede iki farklı kutbu sembolize eder. Aslan figürü; olduğu gibi yaşayan, kararlarını, isteklerini adına yakışır bir biçimde belirleyen ve bunun karşılığını misliyle alan, kitaptaki belki de en az zararı gören karakterdir. Hatta yaşadıklarından bir şaşkınlık emaresi bile görülmeyecek şekilde ortaya koyar.

Katıraslan’da; Zarifoglu’nun doğal, fitratını bilen aslanı savaşı kazanır.

Motorlukuş

Motorlukuş’ta ise *Katıraslan*’ın aksine yolun sonunun tasviriyle başlar hikâye. Aslan, bu hikâyede tilkiyi kendine rehber alır. Tilki, aslana fiziksel ve zihinsel açıdan eleştiriler yöneltir. Aslan ise tilkiye kulak verir, eleştirilerini kabullenir. Sonrasında aslan, krallığını bırakarak tilkiyle bir serüvene çıkar. Bu serüven sonunda ise insanlara ulaşırlar ve icazet almaya çalışırlar.

Bu hikâyenin aslanı; özeleştirici becerisini yitirmiş, ikincil kişilerin akıyla hareket eden bir karakterdir. *Katıraslan*’daki aslana göre başına buyrukluğa bırakıp biraz daha teslimiyetçi bir ruh hâlinindedir.

Aslan figürü, başına buyrukluğuyla güçlü otoritesiyle bilinen bir figürdür. Bu hikâyede otoritesini tartışmaya açıp, arkasında krallığını bırakarak bir tilki aklıyla yolculuğa çıktığı için yön verilen kişi olmuştur. Başına gelebilecek musibetler karşısında akıllıca refleksler gösteremeyecek görüntüdedir.

Yine bu hikâyedeki bazı diyaloglar, Zarifoğlu'nun "aslan" figürüne dair taşıdığı düşünceleri bir nebze olsun bizlere açmaktadır:

"Peki neden gelmiş bu aslan buraya? Bilmek ister misiniz? Ah ben de bilmek isterim, hem de nasıl. Sakın bana,

- Bilmez olur musun, masalı yazan sensin demeyin. Demeyin günahıma girmeyin. Eğer bilmiş olsaydım şu sayfanın devamı, bir şey yazılmamış olarak hiç boş kalır mıydı şöyle..?" (s. 32-33)

Bu satırlardan anlaşılabileceği ki Zarifoğlu'nun aslanları sürekli devinim hâlinindedir ve aynı zamanda Zarifoğlu, yolculuğun sonunu belirleyebilmek için "*Hangi aslan, doğru aslan?*" sorusuna uygun cevaplar geliştirmeye çalışmıştır. Bu devinimin farklı bir yönünü de Âlim Kahraman şöyle ifade eder: "*Cahit Zarifoğlu'nun, sürekli bir kıpırtı olarak tanımlanabilecek sanatçı kişiliğinin bir göstergesi olarak eserlerinin yapısına yansıyan bir durum var: **Belirlenmiş sanatsal kalıpları sürekli zorluyor sanatçı, eserleriyle...***"⁵

Bir Değirmendir Bu Dünya

Her ne kadar *Katıraslan*'dan sonra yayınlansa da *Katıraslan*'ın ayak seslerini duyduğumuz bir yapıttır aslında Çünkü *Katıraslan* hikâyesi bu kitapta sorulan bazı sorulara verilebilmiş bir cevaptır aslında. "Tilki ile Aslan" bölümü, bir nevi *Katıraslan*'ın ön taslağı gibi değerlendirilebilir.

Buradaki mini hikâyede, seyahat faslı kısa tutulmuş ve aslan-tilki kıyaslaması için okurlara imkân tanınmıştır. Zarifoğlu, "*İçimizdeki tilki veya aslan mizacına göre isterseniz kendi kendimize tamamlamaya çalışalım.*" (s. 145) diyerek aslanın değerlendirmesini okurlara bırakır.

Aslan; *Katıraslan* ve *Motorlukuş* hikâyelerinde Zarifoğlu tarafından kimliklendirilmiştir. Zarifoğlu'nun önceki iki farklı konumlandırmasının ardından, bir de okurdaki konumu işitmek istediğini şu cümleden çıkarabiliriz. "*İçimizdeki tilki veya aslan mizacına göre...*"

Burada görülen Zarifoğlu'nun gönlündeki aslanları sürekli yolculukta tuttuğudur. Olası sonuçları önemsemediği gibi, yeni arayışlar içerisinde olduğunu da söyleyebiliriz.

5 Âlim Kahraman, "Katıraslan", *Mavera Dergisi*, S. 90, s. 53-54, 1984

Zengin Hayaller Peşinde

Zarifoğlu, bu yapıtında aslan figürünün karşısına maymun figürünü koyar ve bir orman harbinden bahseder. Bu harpte aslanların ordusunu bir maymunun, maymunların ordusunu ise bir aslanın yönettiğini, bu sebepten ötürü aslanların savaşı kaybettiğini aktarır. İnsanın aslansı yönlerini, hangi maymunun kumanda ettiğini merak eder ve şu soruyu sorar: “*İnsafımız, irademiz, namahremden irak duruşumuz, Allah korkumuz, adaletimiz, şefkatimiz... sayısız, saymakla bitmez ve şecaatımız.*” (s. 214) gibi aslansı yönlerimize hangi maymun kumanda etmektedir?

Zarifoğlu'nun bu aslanı ise insanın yüceltilecek yönlerini ve değerlerini sembolize eden bir figürdür. Maymunluğun karşısında kutsi değerlerle, insanı insan yapan birikimlerle mücadele etmesi gerektiğini aktarır.

Sonuç:

Bu yazının maksadı, Zarifoğlu'nun defalarca zikrettiği aslanlardan hareketle ve bazı örneklerle aslanların “Zarifoğlu'nun içinde de mücadele ettiği” düşüncesine somutluk kazandırmaktır. Böyle bir zannın ne denli bir haklılık payı olduğunu ve ne derece somutluk ihtiva ettiğini Zarifoğlu'nun şu satırlarından da gözlemleyebiliriz:

“İşte aslanlarımız bunlar bizim.

Kalbimizin ve aklımızın aslanları.” (s. 214)

Zarifoğlu'nun aslanları her kulvarda bir neticeye varabilmek adına, ileriye doğru devinim hâindedir. Belki de Zarifoğlu sanatının hareketliliğine en net kanıttır bu aslanlar. Sadece semboller, figürler değildir hareket hâlinde olan. Fikirler, mücadeleler ve icraatlar... Hepsi süratle ilerler kulvarlarında. Sonucunda ise ürüne dönüşebilmenin yollarını arar. Ömer Lekesiz; *Mimlerin Abecesi* adlı kitabında, “İns” öyküsünden hareketle Zarifoğlu fikriyatının metinler arası mücadelesinden söz eder. Gerçekten de Zarifoğlu, hırsını almayıp üzerine yürüdüğü kavramları, farklı noktalarda da yakalar ve ona tüm sanatıyla hücum eder. Ta ki ikna olana kadar. Aslanların dört farklı kulvardaki maceralarını da Zarifoğlu'nun her daim tamama erebilme arzusuna ve mücadelecilik kimliğine bağlayabiliriz.